

חידה שניה:

מי היא זו האומרת על ילד שהיא נושאת על כתפיה: "אח הוא, וברי הוא, אחתיה אנה דהאי דרינא אכתפאי, [אחי הוא ובני הוא, ואני אחותו הגדולה של זה שאני נושאת על כתפי]".

פותרת הגמרא: **משכחת לה** [תמצא מקרה זה] **בגוי הבא על בתו**, כגון שבא ישמעאל על מחלת בתו והוליד ממנה את נביות.

ואומרת מחלת בתו של ישמעאל על נביות בנה שהוא אחיה מישמעאל:

אחי הוא מאבי ישמעאל, ובני הוא, ואני אחותו הגדולה מישמעאל.⁽¹⁾

חידה שלישית:

מי היא זו האומרת: "שלמא לך ברי! בת אחתיך אנה" [שלום לך אחי, בת אחותך אני].

ופתרונה: **משכחת לה בגוי הבא על בת בתו**.

כגון שבא ישמעאל על אסנת נכדתו בתה של מחלת בתו, והוליד ממנה את נביות.

ואומרת אסנת על בנה נביות:

שלום לך בני, בתה של מחלת אני שהיא אחותך מישמעאל.

ב-צ כתב המאירי: כבר ביארנו במקומו באיסור לשון הרע, שהוא הותר מכללו כל שאדם מספר בגנות בעל עבירות או בעל מידות מגונות, בכוונה שיהיו השומעים מתרחקים ממנו עד שלא יהיו למדים ממעשיו, ועל דרך זה היו אצל רבותינו משלים וחידות נאמרות באיסורי ביאה כדי להפליג בספור גנותן, עד שיהיו השומעים נזהרים בכך, אלא שמתוך צחות המשלים, הוזכרו מהם אף בביאות של היתר, ועל דרכים אלו נאמר בסוגיא זו הרבה משלים שצריכים ביאור.

חידה ראשונה:

כיצד אפשר שתאמר אשה על אדם מסוים, שהוא: "אח מאב ולא מאם, והוא בעלה דאם, ואנא ברתה דאנתתיה [אחי הוא מאבי ולא מאמי, והוא בעלה של אמי, ואני בת אשתו]".

אמר פתר רמי בר חמא: לא תמצא שתאמר אשה כן אלא **דלא כרבי יהודה דמתניתין** [דמשנתנו] האוסר באנוסת אביו; ורק לרבנן תמצא כן.

וכגון שיעקב בעלה של רחל בא על לאה שלא בקדושין והוליד ממנה את דינה, ונשא יוסף שהוא בנו של יעקב מרחל את לאה אנוסת אביו [המותרת לו לפי חכמים].

ואומרת דינה בתו של יעקב על יוסף:

אחי הוא מאבי יעקב, ואינו אחי מאמי, כיון שאני מלאה והוא מרחל, והוא יוסף בעלה של לאה אמי, ואני בתה של לאה שהיא אשתו.

1. כפילות לשון הוא, שכבר אמרה אחי הוא.

אלא להרבות לאוין.

חידה רביעית:

דלאי דדלו דוולא! ליפול לבו סתר פתר,
[אתם בני הפועלים הדולים ומשקים את
השדות שמעו נא את חידתי, שהיא נופלת
לפניכם שתומה ופתרונה מוסתר!]

מי היא זו האומרת על תינוק שהיא נושאת
על כתפיה: **"דהאי דדרינא בר הוא, ואנא
בת אחוה,** תינוק זה שאני נושאת הוא בני,
ואני בתו של אחיו".

ופתרונה: **משכחת לה בגוי הבא על בת בנו.**

כגון שבא ישמעאל על אסנת שהיא בתו של
בנו קדר, והוליד ממנה את נביות.

ואומרת אסנת על נביות בנה הקטן:

תינוק זה שאני נושאת על כתפי הוא בני.
ואני הנני בתו של קדר, שהוא אחיו של
נביות מישמעאל.

חידה חמישית:

קובלת אשה: **"בייא [כמו ויי לי] מאה, והוא
אב, והוא בעל, והוא בר בעל, והוא בעלה
דאב, ואנא ברתה דאיתתיה, ולא יהיב פיתא
לאחיה יתמי בני ברתיה** [קובלת אני – על
אחי, שהוא אבי, והוא בעלי, והוא בנו של
בעלי, והוא בעלה של אמי, ואני בתה של
אשתו – על שאינו נותן מזונות לאחיו
היתומים שהם גם בני בתו]."

ופתרונה: **משכחת לה בגוי הבא על אמו,**

והוליד ממנה בת, וחזר ובא על אותה בת,
וחזר זקן [אביו של אותו גוי] **ובא עליה,**
והוליד ממנה **בנים** ומת הזקן ונשאר בניו
יתומים.

כגון שבא ישמעאל בנו של אברהם על הגר
אמו, והוליד ממנה את מחלת, נמצאת מחלת
שהיא בתו של ישמעאל ואחותו מן האם,
וחזר ישמעאל ובא על מחלת ונעשית מחלת
גם אשתו של ישמעאל, וחזר אברהם אביו
של ישמעאל, ובא אף הוא על מחלת,
והוליד ממנה כמה בנים, ומת אברהם והניח
את בניו ממחלת יתומים.

וקובלת מחלת על ישמעאל, שהוא אביה,
וגם אחיה מהגר:

הרי אחי אתה מאמנו הגר. ואתה גם אבי,
שהרי אתה ילדתני. וגם בעלי, שהרי חזרת
ובאת עלי. והנך בנו של בעלי אברהם, שהרי
אף הוא בא עלי. ואתה גם בעלה של אמי
הגר, שהרי באת עליה.⁽²⁾ ואני בתה של
אשתך הגר.

ואם כן, איך יתכן הדבר, שעם כל זאת אינך
נותן מזונות לילדים היתומים, בני אברהם
אביך, שהם אחיך, והם הבנים שלי, שאני
בתך.

חידה שישית:

מי היא האומרת למי: **"אנא ואת אחי, אנא
ואבוך אחי, אנא ואמך אחי"** [אני ואתה
אחים, אני ואביך אחים, אני ואמך אחיות].

2. א. כפל לשון הוא זה, שהרי כבר אמרה שהוא
אביה, וכתב רש"י שאומרת כן האשה
בקובלנותה כדי להרבות דברים, [וכל שכן
שההוספה "ואני בתה של אשתך" הוא כפל
לשון, אחרי שכבר אמר שהוא בעלה של אמי].
ב. בערוך לנו כתב ללמוד מכאן, שגוי הבא

2. א. כפל לשון הוא זה, שהרי כבר אמרה שהוא
אביה, וכתב רש"י שאומרת כן האשה
בקובלנותה כדי להרבות דברים, [וכל שכן

שמעון אחיו ונשא את חגלה שהיא אחת מבנותיו של ראובן והוליד את שאול, ואתא בר לוי ונסב חרא מינייהו [ובא קהת בן לוי שהוא אחיהם של ראובן ושמעון, ונשא את נועה בת דודו ראובן], והוליד את עמרם.

וקאמר ליה שאול בריה דשמעון לעמרם בר בריה דלוי — הכי [ושאול בנו של שמעון הוא זה שאומר כך לעמרם בן בנו של לוי].

שהרי, אני, שנולדתי מחגלה, ואתה, שנולדת מנועה — בני אחיות אנחנו:

אני שהנני בנו של שמעון, ואביך שהוא בנו של לוי — בני אחים אנחנו.

אני שהנני בנו של שמעון, ואמך שהיא בתו של ראובן — בני אחים אנחנו.

מתנתין:

א. אמרו חכמים: "אין אב למצרי", דהיינו שאין קורבת אב לגוי, ולא מפני ששטופים הם בוימה ואי אתה יכול לדעת מי הוא אביו, אלא מן הכתוב ביחזקאל הוא נלמד, וכפי שיתבאר בגמרא לקמן צח א.⁽³⁾

משכחת לה בגוי הבא על אמו והוליד ממנה שתי בנות, וחזר ובא הגוי על אחת מהן והוליד ממנה בן, וקריא ליה אחתיה דאמיה וקאמרה ליה הכי [קוראת אחות אמו של הבן הנולד ואומרת לו את הדברים הנזכרים] —

כגון שבא ישמעאל על הגר והוליד ממנה את אסנת ומחלת, ושוב בא ישמעאל על מחלת והוליד ממנה את נביות.

ואומרת אסנת אחות אמו של נביות — לנביות: אני ואתה אחים אנו מישמעאל. ואני ואביך ישמעאל אחים אנו מהגר. ואני ואמך מחלת אחיות אנו מישמעאל.

חידה שביעית:

מי הוא האומר למי: "אנא ואת בני אחי, אנא ואבוך בני אחי, אנא ואמך בני אחי [אני ואתה בני שתי אחיות, אני ואביך בני שני אחים, אני ואמך בני דודים].

ופתונה: הא בהתירא נמי משכחת לה! פתרון משל זה יתכן אפילו דרך היתר!

כגון ראובן שיש לו שתי בנות חגלה ונועה, ואתא שמעון ונסב חרא מינייהו [ובא

על אמו הרי היא נעשית אשתו, ואין אומרים שאין אישות תופסת לבן נח בחיבי מיתות [ובמשנה למלך פרק ט ממלכים נסתפק בזה], והראיה שהגמרא קוראת לישמעאל "בעלה דאם" ולהגר "אתתיה דישמעאל" אף שגוי הבא על אמו חייב מיתה; וראה עוד שם.

3. פשטות לשון הגמרא נראה שכוונת הדברים היא שאין אב למצרי בהיות שניהם גויים וכל שכן כשנתגייר אחד מהם, וכן מבואר ברמב"ן [לקמן צח א].

ואף שמדברי רש"י לקמן צח א ועוד לשונות בדבריו שבסוגייתנו נראה שלא אמרו חכמים "אין אב למצרי" אלא ביחס לישראל, שאם נתגייר בנו אין אביו חשוב כאביו [וכפי שיתבאר בהערה ריש צח א], מכל מקום נקטו אחרונים שאף שיטת רש"י כהרמב"ן, ולא מצאנו מי שיחלוק על הרמב"ן בהדיא [ראה חידושי רבי שמואל יבמות סימן יב].

ויש לתמוה: הרי למדנו בגמרא לעיל סב א "בהיותן עובדי כוכבים אית להו חייס" ולמדוהו מן הכתוב המייחס את הגוי בשמו ובשם אביו,

ה. ומכל מקום אמרו חכמים שאותן העריות שנאסרו עליו בהיותו גוי, לא יהיה הגר מותר בהן ואף ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי". וגזירה היא שגזרו חכמים כדי שלא יאמרו "באין מקדושה חמורה לקדושה קלה", וכמבואר לעיל כב א, ובסוגייתנו יתבאר עוד, שפעמים אסרו חז"ל קרובות על הגרים משום דלא ליתי לאחלופי בישראל.

ו. כשמשתחרר העבד הרי הוא טובל בשנית, ודינו לכל דבר כגר וכקטן שנולד דמי.

ז. העבד אין לו חייס קורבה ושארות כלל השוותה אותו התורה לחמור, וכמו שאמר הכתוב "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור, וכמבואר בגמרא לעיל סב א.

ח. המעוברת שנתגיירה ונכללה גירותו של הולד בגירותה של אמו, הרי הולד שנולד קראוהו חז"ל "הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה", ובסוגייתנו יתבאר שאין גירות

ב. אין עריות מן האב אסורות על בני נח כלל, והטעם בזה מפני ש"אין אב למצרי" ואין קרובות מן האב חשובות כקרובותיו, [רמב"ן לקמן צח א.].⁽⁴⁾

ואולם עריות מן האם אסורות אף לבני נח, ומכל מקום איסורים הבאים מכח אישות כגון אשת אח, אינם אסורים לבני נח, שאין האישות אוסרת בהן נח אלא בעולת בעל שבעלה קיים, [ראשונים בסוגייתנו].

ג. "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" וכל קורבה שנתקרב לה בהיותו גוי פקעה ממנו.⁽⁵⁾

ד. מן התורה מותר הגר שנתגייר בכל הקרובות שנתקרב להן בהיותו גוי, ולא מיבעיא שמותר הוא בקרובות מן האב, כי מעולם לא נתקרב להן היות ו"אין אב למצרי", אלא אפילו בקרובותיו מן האם שהיו קרובותיו בהיותו גוי, מכל מקום משנתגייר הרי הוא מותר בהן הואיל ו"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי".

הרי שיש אב לגוי!?

וכתבו האחרונים, שיש חילוק בין "חייס" כגון לענין פריה ורביה שאף הבן הגוי מתיחס אחר אביו, לבין קורבה ושארות לענין איסורי עריות שלגבי זה אין אב למצרי, [ראה חידושי רבי שמואל יבמות סימן יב].

ואם תאמר: והרי למדנו בקדושין [יז ב] דבר תורה גוי יורש את אביו, הרי שאף לענין ירושה התלויה בשארות וקורבה יש אב למצרי!?

ביאר הרמב"ן [לקמן צח א] שחידוש הוא שחידשה תורה לענין ירושה, שהבן יורש את אביו.

ובערכין יד א אמרו "עכו"ם לאו בני אחוזה ניהו", וביאר רבינו גרשום בביאור שני "שאיין לו שאר אב, ואין יורש את אביו", ופירשו

האחרונים את כוונתו, שודאי יורש הוא את אביו וכמבואר בקדושין יז ב, אלא שאין ירושה זו ירושה של שארות כמו בישראל שהרי אין לגוי שאר אב, אלא חידוש הוא שחידשה תורה שירש גוי את אביו מולידו.

4. מלבד קרובות מן האב שנתרכו מן הפסוק "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד", כמבואר בסנהדרין נח א.

5. מפשטות לשון הגמרא בסוגייתנו וביותר מלשונות רש"י שבסוגיא נראה לכאורה שנחלקו בדבר רב ששת ורב אחא בר יעקב המובאים בגמרא כאן, אבל כבר כתב המהרש"א שאי

ואפילו אם היתה רק הורתו של ראשון שלא בקדושה, ואילו לידתו כבר היתה בקדושה, וכגון שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת, ונמצאת הורתו של הראשון בהיותו גוי, ולידתו כיהודי –

ואילו השני היתה הורתו ולידתו בקדושה כי לאחר שנתגיירה אמו הרתה אותו, אין הם חולצין ולא מייבמין; ובגמרא יתבאר מדוע היה מקום לומר שדינם שונה משני אחים שהורתן ולידתן שלא בקדושה, שהוצרך התנא לומר ש"אפילו" באופן זה מתקיים הדין האמור ברישא.

ולא זו בלבד שאין בהם תורת יבום כיון שאינם חשובים אחין מן האב, אלא שאסורה היא על האח באיסור כרת דאשת אח מן האם, כיון שלידת שניהם בקדושה.⁽⁹⁾

וכן הוא הדין בשפחה שנשתחררו בניה עמה, שאין לאחים שאר אב ואינם קרויים אחים מן האב, ולפיכך לא חולצין ולא מייבמין, וכן לענין הדין המבואר בסיפא.

הולד חשובה גירות עצמית שנאמר בה "גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי".

ט. אין דין יבום אלא באחים מן האב, או באחים מן האב ומן האם, אבל באחים מן האם לבד, אין בהם יבום, והרי הן באיסור כרת דאשת אח.

הגיוורת שנתגיירו בניה⁽⁶⁾ עמה,⁽⁷⁾ הרי אלו האחים שנתגיירו לא חולצין זה לאשתו של זה ולא מייבמין זה את אשתו של זה; [ובגמרא יתבאר, אם איסור יש ביבומם מדרבנן, או שאין כוונת המשנה אלא לומר שאינם בתורת יבום, אך אם רצו לישא זה את אשתו של אחיו המת אין מעכבים בידם].

והטעם בזה, היות ואין אב למצרי ונמצא שאין הם אחים מן האב, ואין יבום אלא באחים מן האב;⁽⁸⁾ ואולם אף שאין בהם תורת יבום אין בהם איסור מן התורה משום אחין מן האם, היות ו"גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי" ואין לו קורבה כלל בין מן האב ובין מן האם.

והרש"ש ביאר שכוונת המשנה ללמדנו שאחים הם מן האם וכדמוכח בסוגיא דבהכי מיירי.

8. כן פירשו רש"י המאירי והרע"ב; ואולם אף בלא טעם זה אין שייך בגרים אחוה מן האב הואיל ו"גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי" [וראה לשון הריטב"א], ואפילו אחוה מן האם אין להם מטעם זה, אלא שטעמם של הראשונים ישר יותר, הואיל וכבר בהיותם גויים לא היתה להם אחוה מן האב ש"אין אב למצרי".

9. כן כתב רש"י בגמרא בעמוד זה בד"ה דאע"ג דתרוייהו: "אפילו כרת דאשת אח איכא כיון

אפשר לומר כן, ואין בדבר מחלוקת, וכן נקטו הראשונים.

6. משנתנו עוסקת באופן שהיו האחים הן מן האב והן מן האם, שאם אינם אחים מן האב אין שייך לדון בהם יבום כלל, ומדשנינו "בניה" מבואר שאחים הם אף מן האם.

7. הטעם ששנינו "הגיוורת שנתגיירו בניה עמה" ולא שנינו "שני אחין שנתגיירו", ביאר בתוספות יום טוב שהוא משום הסיפא ששנינו "הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה" ולא תמצא כזה אלא אם נתגייר יחד עם אמו;

גמרא:

מביאה הגמרא מעשה השייך בדין משנתנו: (10)

בני יודן אמתא אשתחרור [בניה של יודן — שהיתה שפחה כנענית עם בניה — השתחררו מעבדותם] שרא להו רב אחא בר יעקב למינסב נשי דחרדי [התיר להם רב אחא בר יעקב לישא האחד את אשתו של השני]. (11)

וטעם הדבר שאין נשות האחים אסורות על שאר האחים משום אשת אח, ואף שהיו אחים מן האם, ואשת אח מן האם לבד אף היא אסורה, הוא משום דגר שנתגייר או עבד

שנשתחרר כקטן שנולד מאליו דמי, ואין להם קורבה מן האם.

אמר תמה ליה רבא לרב אחא בר יעקב:

והא [הרי] רב ששת אפר בכיוצא בזה מדרבנן, ומשום שיבואו לומר שאף בישראל כי האי גוונא מותרות הן?!

אמר ליה רב אחא בר יעקב לרבא:

הוא — רב ששת אכן אפר, ואילו אנא שרינא [ואני מתיר], כלומר: חלוק אני עליו להתיר אפילו מדרבנן.

וכשם שנחלקו בכני השפחה, כך נחלקו בגרים שהורתם ולידתם שלא בקדושה.

דלידתן בקדושה, וכן מבואר בכרייתא בסוף עמוד זה, שבשני אחים תאומים שהורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, אסורות נשותיהם משום אשת אח מן האם, וחייבים הם כרת, וכתב שם רש"י את הטעם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים".

ופשטות כוונת הדברים, שאחזה מן האם די לה בלידה ואין צריך שיהיה ההריון מאם אחת, ולכן אף שהקורבה שנוצרה מכח ההריון פקעה על ידי הגירות, מכל מקום נוצרה קורבה חדשה על ידי הלידה שלא היה גירות אחריה שתפקיע את קורבתם, ואכן יש מן האחרונים שפירשו כן את דברי רש"י.

ואולם רבי שמואל בחידושו למסכת כתובות סימן יא אות ג הוכיח מדברי רש"י לקמן ריש צח א שאין אחזה מן האם מועלת כשהאחזה היא מן הלידה ולא מן ההריון. [וכן מוכח בטור, וכפי שיתבאר בהמשך ההערה].

ועל כן ביאר, דגירות של עובר במעי אמו אינה גירות נפרדת אלא גירות "אגב אמו", ואין גירות זו כשאר גירות המפקעת את הקורבה,

ולכן חשובים הם אחים מן האם.

וראה בפירושו הטור על התורה בפרשת ויגש [מו י], שהקשה: איך נשא שמעון בן לאה את דינה אחותו בת לאה, והרי אחיות מן האם נאסרו אפילו לבני נח.

ותירץ על פי המבואר במדרש, שמתחילה הרתה לאה את יוסף ורחל את דינה, אלא שביקשה לאה רחמים והתחלפו העוברים מבטן לאה לבטן רחל, וכיון שכן אין שמעון ודינה חשובים אחים מן האם.

ולמדנו מדברי הטור כדברי הגר"ש, שאין די באחזה מן הלידה להיות אחים מן האם, וצריך שיהיה להם אחזה גם בהריון.

10. ביאור מחלוקתם של רב אחא בר יעקב ורב ששת ושתי הלשונות שבגמרא מתבארים על פי הרשב"א.

11. ולא משום יבום, אלא אפילו במקום בנים, רש"י.

ומבארת הגמרא שתי לשונות בביאור מחלוקתם:

לשון ראשון:

א. אם היו האחים מן האב ולא מן האם, כולי עלמא — רב אחא בר יעקב ואפילו רב ששת — לא פליגי דשרי; שאין לחוש שמא יבואו לומר שאף בישראל מותרות הן שלא במקום יבוס, היות ודין זה שאין אב למצרי ידוע הוא לכל, ולא יבואו לעשות כן בישראל.⁽¹²⁾

ב. אם היו האחים מן האם ולא מן האב, כולי עלמא — רב ששת ואפילו רב אחא בר יעקב — לא פליגי דאסיר מדרבנן.⁽¹³⁾

וטעם איסורם מדרבנן הוא, משום שאין הכל יודעים שה"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" ואין לו קורבה אפילו מן האם, ויאמרו הבריות שאף בישראל מותרת היא, ולכן אסרוה.

ג. כי פליגי — רב אחא בר יעקב ורב ששת — כשהיו האחים מן האב ומן האם כאחד.

וסברת מחלוקתם היא:

מאן דשרי [רב אחא בר יעקב שהתיר] טעמו הוא משום דסבר: בתר אבא שדינן [אחר אביהם אנו משליכים אותם], דהא בני פלניא קרו להו [שכן הם נקראים על שם אביהם], וכיון שכן לא ידעו הבריות שהם אחים גם מן האם, והרי באחים מן האב לא חששו חכמים לשמא יבואו להתיר כן בישראל.

וטעמו של רב ששת דאסר, הוא משום דקרו להו נמי בני פלניא [נקראים הם גם על שם אמם], וידעו שאף אחים מן האם הם, ויבואו להחליף ולומר שאף בישראל מותרות הן.

לשון שני:

ואיכא דאמר: פליגי רב אחא בר יעקב והתיר

12. הוסיף הרשב"א: ואין לאסור אותן מדרבנן משום הטעם המבואר לעיל כב א "שמא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה", היות ואין גזירה זו שייכת אלא בקרובות שהיו אסורות בגויותן, אבל קרובות אלו שאין קורבתן אלא מן האב, ואף בהיותן גויות היו מותרות שאין להן אחוה מן האב, אין לחוש כלל, עכת"ד.

ואף בלא הטעם שכתב הרשב"א אין לאסור אותם משום "שמא יאמרו", שהרי אפילו באחים מן האם שיש להן קרובה בגויותן אין אנו אוסרים מטעם "שמא יאמרו", כיון שמכל מקום איסור אשת אח אין לגויים, וכמבואר ברשב"א בהמשך הסוגיא.

13. א. ולא משום "שמא יאמרו באין מקדושה

חמורה לקדושה קלה", היות ואין טעם זה שיין אלא בקרובות שנאסרו עליהן בגויותן, ואילו אשת אח אפילו מן האם אינה אסורה לבני נח, שאין להם איסור עריות על ידי אישות כלל, מלבד אשת איש בחיי בעלה.

והוסיף הרשב"א: "וכל שכן במשוחררין דהא עבד מותר באמו וכתו כדאמרינן בסנהדרין [נח ב]>", והטעם מבואר שם בגמרא, משום ש"יצא מכלל כותי ולכלל ישראל לא בא", וראה ביאור הדברים ברש"י שם, וראה עוד בדברי הרמב"ם בזה; וכוונת הרשב"א לבאר את עיקר סוגייתנו שהיא אינה עוסקת בגרים, אלא בעבדים משוחררים, ולכן הוסיף שבעבדים יש טעם נוסף.

ב. כשהם אחים מן האב ומן האם הרי הן אסורות אפילו שלא במקום בנים, שאילו היו

כלומר: וכי אין כוונת המשנה לומר שאסורים הם לייבם זה את אשתו של זה, ואם כן למדנו מן המשנה שכאשר יש ביניהם אחוה מן האב ומן האם, (16) אז אסורים נשותיהם משום דילמא אתי לאחלופי בישראל, ותיקשי לרב אחא בר יעקב המתיר לפי שתי הלשונות באחין מן האב ומן האם. (17)

ומשנינן: לא כאשר פירשת את מה ששנינו "ולא מייבמין" דהיינו שאסורים הם לייבם.

אלא כוונת המשנה היא לומר, דאינה בתורת חליצה ויבום.

אפילו באחין מן האב, ולא חשש לשמא יבואו להתיר כן בישראל.

ומאי טעמא?

כי כולם יודעים את הדין "גר שנתגייר כקטן שנולד מאליו" (14) דמי" שאין לו קרובים, ואין לחוש שמא יבואו להתיר כן גם בישראל. (15)

מקשה הגמרא על רב אחא שמתיר לפי שתי הלשונות כשהיו מן האב ומן האם:

תנן במשנתנו: הגיורת שנתגיירו בניה עמה, הרי אלו האחים לא חולצין ולא מייבמין.

מאי טעמא? וכי לאו משום דאסירי!?

"מידע ידעי דהאי דשרינן להו משום דאין אחוה מן האב לגר דסתם עובדת כוכבים זונה היא ומאיש אחר הוא", ומבואר מלשונו שזה הוא טעם מה שאמרו אין אב למצרי, וזה סותר דברי הגמרא לקמן צח א שאמרו בהדיא שאין זה הטעם, ואף את דברי רש"י עצמו שכתב במשנה את הטעם שנתבאר בגמרא משום "זורמת סוסים זרמתם"; וראה עוד לשון רש"י לעיל כב א בד"ה לא יעידו ובד"ה מעידין לכתחילה.

ופירש בערוך לנו את כוונת רש"י, שאין הוא נותן טעם לעיקר הדין, אלא הבריות הם שסוברות כי אין אב לגוי מטעם זה, וזו היא הסיבה שדין זה ידוע יותר מדין "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" שהוא לגבי הבריות כהלכתא בלא טעמא; [ומיהו לשון רש"י הוא: מידע ידעי דהאי דשרינן להו משום וכו'].

16. כבר נתבאר לעיל שמשנתנו בהכרח מדברת באחים מן האב ומן האם.

17. לשון רש"י הוא: מאי טעמא לאו משום דאסירי משום אחוה, ואשמועינן מתניתין דלא שייכא בהו יבום וקיימא עליה באשת אח.

בישראל היו מותרות משום יבום, מכל מקום אסור דילמא אתי לאחלופי [כן מוכח בהמשך הסוגיא], כי הואיל ואנשים יודעים שאין אב למצרי ואין הם יודעים שהגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, הרי הם בעיניהם כאחים מן האם ולא מן האב, ולכן אסורים הם ביבום.

14. כן הוא לשון רש"י בקדושין יז ב.

15. א. השמועה נתבארה על פי פירוש הרשב"א; אבל רש"י בד"ה נשי דהרדי כתב על דברי רב אחא בר יעקב: דקסבר אין קורבה לגר דקטן שנולד דמי, ונראה מדבריו שרב אחא בר יעקב לבדו הוא שסובר כן, ואין הדבר מוסכם, ורב ששת בזה הוא שנחלק על רב אחא בר יעקב. ומלבד שיש לדון בביאור הסוגיא על פי דבריו, הרי כבר כתב המהרש"א שאף כי לשון הגמרא "מאי טעמא גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" אכן משמע שרב אחא בר יעקב לבדו הוא שסובר כן, מכל מקום אי אפשר לומר כן, היות ודין "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" מוכח מן הברייתא שבסוף עמוד זה, ראה שם במהרש"א. ב. ברש"י בד"ה בתר אביו שדינן ליה כתב

אי אמרת בשלמא "לא מייבמין" ששנינו ברישא, להשמיענו בא התנא שאסורי הם לייבם משום דאתי לאיחלופי בישראל.

שפיר היינו דקתני במשנתנו שדין "אין מייבמין" האמור ברישא דהיינו איסור יבום מתקיים "אפילו" באופן של הסיפא —

ולהשמיענו בא התנא: דאע"ג דראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, ואילו השני הורתו ולידתו בקדושה, וכשתי אמהות שילדו דמו האמהות, היות ואת הראשון הרתה כשהיא גויה ואת השני הרתה כשהיא ישראלית, והייתי סבור לומר שאין אלו אחין מן האם להיאסר מדאורייתא,⁽¹⁸⁾ ואף אין נראים הם כאחין מן האם שיאסרו אותם חכמים להתייבם משום דילמא אתי לאחלופי.⁽¹⁹⁾

והיות והיא אינה זקוקה ליבום — שריא היא לעלמא [מותרת היא לשוק].

ומיהו, אינהו נמי שרו [אף האחים עצמם מותרים בנשות אחיהם] שאין בהם איסור כלל ואף לא מדרבנן, וכרב אחא בר יעקב.

ומקשינן עלה מן הסיפא של המשנה:

והא קתני בסיפא: "אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה" הרי אלו לא חולצין ולא מייבמין, ואסורים באיסור כרת דאשת אח מן האם.

ומבואר מלשון "אפילו", שהיה מקום לומר שבאופן זה לא יהיה הדין כמו ברישא. ותקשי:

18. כן נראה מהתוספות ומהרשב"א, שהייתי סבור לומר דכשתי אמהות דמו ולא יהיו אחים מן האם; אבל בריטב"א נראה שאין מקום להיתרם על פי הלכה, אלא שיטעו הטועים לחשוב שהם כשתי אמהות, ולהוציא מלבן השמיענו התנא שהן אסורות.

19. לכאורה ביאור הסברא בזה, הואיל וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ובריה חדשה היא, וכדאמר רבי יוסי לעיל מח ב: שאין גרים נענשים על עבירותיהם שעשו בגיותן דגר שנתגייר כקטן שנולד, ונמצא ששתי בריות הרו את האחים.

אלא שאי אפשר לפרש כן, היות וסברת הגמרא עכשיו היא לרב ששת דאסר משום שאין כולם יודעים דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וכיון שכן הרי מיחלפי בישראל, כיון שאין יודעים הם את הדין ד"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי".

ולשונו משמע שיש בזה איסור דאורייתא של אשת אח, ויש לזה מקום לפי מה דמשמע מלשון רש"י לעיל שרב אחא בר יעקב לבדו הוא שסבר "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" ואילו רב ששת נחלק עליו בעיקר דין זה, ולפי זה אכן מביאה הגמרא הוכחה כדעת רב ששת שאחים מן האם יש להם קורבה מן התורה מן האם, ואילו יבום אין שייך בהם אפילו כשהם אחים מן האב, הואיל ואין אחוה מן האב לגר.

ואולם כבר נתבאר בהערות לעיל, שאף דעתו של רש"י היא שאין חולק בדין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואם כן בהכרח שכוונת רש"י לאיסור אשת אח מדרבנן, ומשום דאתי לאחלופי בישראל; ואף שבישראל ככי האי גוונא שהם אחים מן האב ומן האם, הרי הן מותרות משום יבום, מכל מקום כיון שאין אב למצרי והוא דין הידוע לכל, הרי הם בעיני הבריות כאחים מן האם ולא מן האב, וכמו שנתבאר בהערה לעיל.

הכי נמי מפתברא, דשרו הנשים ביבום, כשהיתה הורתן ולידתן של שני הבעלים שלא בקדושה.

דהרי קתני בסיפא "אפילו".

אי אמרת בשלמא שברישא שרו לייבם, ועיקר חידוש התנא הוא שאינן זקוקות ליבום, שפיר היינו דקתני "אפילו", כדי ללמדך. דאע"ג דבסיפא תרוייהו לידתן בקדושה, דאתי לאיחלופי בשני אחים מן האב של ישראל, אפילו הכי שרו לינשא לשוק בלא חליצה.

אלא אי אמרת אסירי הנשים ביבום אפילו כשהורתן ולידתן של בעליהן שלא בקדושה —

מאי "אפילו"? מה חידוש יש בדבר שאף באופן של הסיפא הן אסורות ביבום, והרי אדרבה, יותר יש לאוסרן ביבום באופן של הסיפא, משום שהם אחין גמורים מן האם! ומשנינן: אכן חידוש יש בדבר שהן אסורות —

דאע"ג דראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, והשני הורתו ולידתו בקדושה, דכשתי אמהות דמו, והייתי סבור שהן מותרות הן מן התורה והן מדרבנן, היות ואין המקרה דומה כלל לשאר אחים מן האם.

אפילו הכי אסירי הנשים ביבום מן התורה.

אפילו הכי אין הדבר כן, ולא כשתי אמהות דמו, אלא אדרבה אחים מן האם גמורים הם ואסירי ליבום אפילו מן התורה ויש בהם כרת.

אלא, אי אמרת שברישא שרו לייבם, ועיקר נידון משנתנו הוא לענין חיובם ביבום והתרתן לשוק משום שאינם אחים מן האב, אם כן, מאי "אפילו"? כי משמע שבא התנא לחדש שאף באופן של הסיפא מתקיים דין הרישא, שלפי דבריך היינו שאין בהם תורת חליצה ויבום, ומותרות לשוק —

והרי אין כל חידוש בדבר, שאפילו כשהם נראים כשתי אמהות אין בהם דין יבום, היות ואין ענין יבום תלוי כלל באחותם מן האם אלא באחותם מן האב, ולגבי אחוה זו אין חידוש בסיפא יותר מברישא.

ומשנינן: החידוש בסיפא שאין בהם תורת יבום אינו משום שהייתי אומר "כשתי אמהות דמו", אלא לחדש בא התנא: דאע"ג דתרוייהו [שני האחים] לידתן בקדושה, ובכי האי גוונא יש לחוש יותר דאתי לאחלופי בשני אחים מן האב בישראל, ולהתיר יבמה לשוק, ועל כן הייתי אומר שיהיו זקוקים לחליצה.

קא משמע לן התנא, שאפילו הכי שרי, מותרות נשותיהן לשוק בלא חליצה [אבל לאחים הן אסורות משום אשת אח מן האם דאורייתא].

איבא דאמרי:

ולשון הריטב"א בזה הוא: "כי לעולם נראה שכיוצא באלו שלא היתה הורתם שוה, הוו כשתי אמהות טפי מהורתם ולידתם שלא בקדושה".

קתני מיהת ברישא: שני אחים תאומים – אין חייבין משום אשת אח.

ומשמע: חיובא הוא דליכא, משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

הא איפורא משום דלא ליתי לאחלופי צא-א בישראל איכא.

ומוכח, כי שני אחים מן האב ומן האם [כתאומים שהם אחים מן האב ומן האם] אין בהם איסור, וכל שכן כשהיו אחים מן האם בלבד, וקשיא לרב אחא בר יעקב לפי שתי הלשונות דלעיל.

ודחינן: הוא הדין דאפילו איסורא נמי ליכא.

ואידי [אגב] דבעי התנא למיתני בסיפא – בשני אחים שהורתן שלא בקדושה ולידתם בקדושה – "חייבין" עליהם משום אשת אח, ולהשמיענו שיש בהם איסור אשת אח דאורייתא וחייבים עליו כרת.

תנא נמי רישא אין "חייבין", לפיכך שנה התנא גם ברישא לשון חיוב, ולעולם אף איסור דרבנן אין בהם, וכרב אחא בר יעקב.

אמר רבא: הא דאמור רבנן: אין אב למצרי [לגוי].⁽¹⁾

לא תימא לפרש הטעם משום דשטופי

תא שמע דלא כרב אחא, המתיר באחים גרים שהורתם ולידתם שלא בקדושה לישא זה את אשתו של זה כשהיו אחים מן האב ומן האם:

שני אחין תאומים [שהם בהכרח מאב אחד⁽²⁰⁾] ואם אחתן גרים שהיתה הורתם ולידתם שלא בקדושה, וכן אחים תאומים שהיו עבדים משוחררים, לא הולצין ולא מייבמין, וכמו ששינונו במשנתנו.

ואין חייבין זה על אשתו של זה משום אשת אח [ואפילו נתקדשה לו אחר שנתגייר], דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין לו אחוה אפילו מן האם, וכל שכן שאין לו אחוה מן האב היות שאין אב למצרי.

היתה הורתן של התאומים שלא בקדושה ולידתן בקדושה, וכגון שנתגיירה אמם כשהיא מעוברת מהם, הרי אלו לא הולצין ולא מייבמין, כי היות ואין להם אחוה מן האב אין בהם תורת יבום, וכיון שכן אסורים הם לייבם משום אתי לאחלופי, כיון שאחים הם מן האם.⁽²¹⁾

אבל חייבין משום אשת אח מן האם, היות והיתה הגרות של האחים כשהיא מעוברת.⁽²²⁾

היתה הורתן ולידתן בקדושה, שהרתה אותם אמם אחר שנתגיירה, הרי הן בישראלים לכל דבריהן.

22. ראה הערה במשנתנו, בהסבר דין זה לגבי היה האחד הורתו שלא בקדושה והשני הורתו בקדושה, ודין אחד לזה ולזה.

1. כתב רש"י: הא דאמור רבנן אין אב למצרי ואפילו היכא דליכא למימר כקטן שנולד דמי,

20. כי לידת תאומים באה מטיפה זרע אחת שנחלקה לשתיים.

21. כן הוא פירוש הברייתא לפי סברת הגמרא עכשיו.